

**JOACHIM GNILKA, *Paweł z Tarsu*, Kraków 2001, 467 s.**

Książka zawiera dziesięć rozdziałów, z pozycjami bibliograficznymi, a także końcową bibliografię oraz indeks osobowy i przedmiotowy. Wychodząc od recepcji i badań nad życiem i działalnością apostołską Pawła, omawiając pokrótce krytyczne badania poświęcone Pawłowi, i związane z tym różne fazy ewolucji jego teologii, dochodzi do konkluzji, że Paweł jest w centrum chrześcijaństwa: jako apostoł i świadek.

Autor ukazuje, w jaki sposób określona optyka metodyki misyjnego działania Pawła miała swoje owoce (s. 176-179). Zaś teologia misyjna na-

znaczona jest przewyciężaniem partykularyzmu i uniwersalistyczną wizją ludzkości. Zdecydowanie autor przeciwstawia się opinii niektórych egzegetów, jakoby Paweł był nierozumianym przez swych współczesnych, samotnie działającym misjonarzem. Zdaniem prof. J. Gnilki, Paweł świadomie dążył do zakładania wspólnot i je tworzył. Taką metodę jego pracy – stwierdza autor, nazywa się dzisiaj *teamwork*. Przekonanie o powszechności dokonanego przez Chrystusa dzieła odkupienia Paweł czerpie z permanentnego rozważania Pisma Świętego. Jest wyraźnie widoczny wpływ jego własnych doświadczeń na jego rozumienie Pisma, zwłaszcza w poszukiwaniu uniwersalnego wymiaru zbawczych wątków Starego Testamentu. Mocno wyakcentowane zasadnicze linie metody wykładu skrypturystycznego Pawła, którego nie interesuje historyczno-krytyczny sens Pisma – charakterystyczna interpretacja epoki nowożytnej, ale decydujące jest wydarzenie Chrystusa (s. 260-264). Wychodząc z przesłanek chrystologicznych, w Starym Testamencie Paweł odkrywa odniesienia do Chrystusa. Nie znaczy to, że w interpretowaniu Pism nie nawiązywał także do tradycji żydowskich i chrześcijańskich. Przykładem śmiałej egzegezy – innej od żydowskiej interpretacji sensu skrypturystycznego – to odniesienie potomstwa Abrahama do Chrystusa (Ga 3, 16). Następnie bardzo interesująco przedstawiona jest dialektyczna relacja żydzi–poganie (s. 186-189).

Najobszerniejszy 6 rozdział poświęcony jest problematyce teologicznej Pawła. Jest ona nie tylko niezależna, ale w dużym stopniu oryginalna. Chociaż celem listów Pawła nie jest prezentowanie koncepcji teologicznych, to nie znaczy – stwierdza prof. Gnilka, że brakowało mu koncepcji teologicznych. Jest to teologia w rozwoju, a koncepcje te uwidaczniają się jedynie w sposób fragmentaryczny. Dlatego autor słusznie zastrzega, że próbuje ukazać sylwetkę Pawła – teologa, a nie teologię Pawła.

Problematykę Pawłową: zbawienie–usprawiedliwienie prof. Gnilka rozpatruje wychodząc z założenia, że usprawiedliwienie w rozumieniu Pawła, to coś więcej niż tylko objawienie sprawiedliwości Bożej. Ale termin „Objawienie” należy rozumieć w ścisłym znaczeniu: oznacza ono coś, czego człowiek nie mógł poznać własnymi siłami, co musiało mu zostać ukazane przez Boga. Tym samym napiętnowana jest wszelka forma samoodkupienia. Tak więc usprawiedliwienie to coś więcej niż tylko odpuszczenie grzechów. Oprócz tego, że jest objawieniem i ma moc stwarzania nowego człowieka. Działanie Boga jest uważane za stwórczą odnowę, wtedy, gdy jego celem jest nowe stworzenie.

Wobec niektórych kontrowersyjnych zagadnień przesłania literacko-teologicznego Pawła, prof. J. Gnilka nie uchylał się od zajęcia także własnego stanowiska. Jednym z takich przykładów jest problem chronologii

życia i działalności apostoła Pawła. Temu poświęca stosunkowo krótki – ale metodologicznie bardzo wyważony rozdział 9.

Ostatni rozdział jest szkicem nowotestamentalnym pośmiertnego obrazu Pawła – jako najwybitniejszej postaci wczesnego chrześcijaństwa. Autor dowodzi, w jaki sposób Łukasz włączył Pawła w historyczne ramy chrześcijaństwa i w jakim zakresie obraz Pawła wpisuje w przyjętą przez niego koncepcję teologii.

W sposób nowatorski książka ukazuje sylwetkę Pawła, który swoją działalnością schrystianizował ówczesne pogaństwo, a chrześcijaństwo pozbawił rysów uniemożliwiających jasne odróżnianie go od judaizmu. Dlatego też osoba i dzieło apostoła Pawła w ujęciu prof. Gnilki, polecana jest refleksji nie tylko adeptom teologii, ale wszystkim, którzy chcą przekonać się, w jaki sposób, i dlaczego Paweł jest najbardziej obszerny teologicznie, i najbardziej złożony ze wszystkich autorów natchnionych Nowego Testamentu.

*Poznań*

*KS. STANISŁAW ORMANTY TChr.*